

THƯỜNG THỨC TÔN GIÁO

TÌM HIỂU VÀI NÉT VỀ CHỨC GIÁM MỤC PHỤ TÁ

NGUYỄN VĂN THUYỀN

Ngày 15- 6 vừa qua, Đức Giáo hoàng Phanxicô đã bổ nhiệm Linh mục Phêrô Nguyễn Văn Viên, Tổng đại diện Giáo phận Vinh làm Giám mục phụ tá Giáo phận này với hiệu tòa Megalopoli di Proconsolare và Linh mục Alphongsô Nguyễn Hữu Long, thuộc tu đoàn Xuân Bích, Giám đốc Đại Chủng viện Huế làm Giám mục phụ tá Giáo phận Hưng Hóa, hiệu tòa Gummi di Bizacena. Nhân dịp này, chúng ta cùng tìm hiểu vài nét về chức Giám mục phụ tá trong Giáo hội Công giáo.

Trong việc thi hành chức vụ của mình, các đức giám mục kế thừa quyền thánh hóa như nhau, nhưng kế thừa quyền cai trị khác nhau. Tuy nhiên, Giám mục phó và phụ tá được Bộ Giáo luật xét đến liền sau Giám mục Giáo phận (chính tòa). Thực ra, nếu nhìn thuần túy dưới khía cạnh hành chính thì không có gì đáng nói. Nhưng xét dưới góc độ thần học, nhất là trong bối cảnh lịch sử thì có nhiều vấn nạn được đặt ra. Tuy rằng đứng đầu Giáo phận thường là một Giám mục, nhưng không phải Giám mục nào cũng đứng đầu một Giáo phận. Thật vậy, ngoài những giám mục giáo phận trước đây gọi là “chính tòa”, còn có những giám mục “hiệu tòa”. Vì không có sự phân biệt giữa Giám mục Giáo phận và Giám mục hiệu tòa.

Về nguồn gốc lịch sử của định chế Giám mục hay Giám mục phụ tá: Vào thế kỉ thứ VII-VIII nhiều giám mục ở Trung Đông và Bắc Phi bị trục xuất khỏi lãnh thổ của mình sau khi Giáo phận các Ngài bị quân Sarraceno chiếm đóng. Các Ngài lánh nạn qua Châu Âu và được các giám mục ở đây đón tiếp và mời cộng tác vào việc cai quản Giáo phận. Sau khi các vị qua đời, một số giáo sĩ khác vẫn được truyền chức dưới danh nghĩa của Giáo phận bị chiếm đóng (như muốn nuôi dưỡng kí ức và hi vọng ngày Phục hưng). Tuy vẫn giữ tước hiệu chủ chăn của Giáo phận gốc nhưng dần dần nảy ra tập tục có một Giám mục chính tòa và những giám mục hiệu tòa trong cùng một Giáo phận. Thế nhưng, một tục lệ xuất phát do hoàn cảnh thời thế và phần nào do nhu cầu mục vụ đã di ngược lại cả thần học cổ truyền về mối tương quan giữa Giám mục và Giáo phận: một chủ chiên cho một đoàn chiên⁽¹⁾.

Trong Sắc lệnh *Chrirtus Dominus* nói về nhiệm vụ “chăn chiên” của các giám

1. *Linh mục Giuse Phan Tấn Thành, O.P.: Giải thích Giáo luật, tập II (Cơ cấu tín hữu - Cơ cấu phẩm trật của Giáo hội)*, Học viện Đa Minh, Gò Vấp, 2012. tr. 198 -199.

mục: “Công đồng Vatican II mong rằng chính các giám mục giáo phận hãy tự động xin Tòa Thánh bổ nhiệm giám mục phó hay giám mục phụ tá cho mình”. Thực tế một số giáo phận ở Việt Nam hiện nay do lãnh thổ quá rộng, dân số quá đông như: Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Xuân Lộc, Vinh, Hưng Hóa... Do nhu cầu hoàn cảnh khách quan và thường trực có thể có đặt một hoặc nhiều Giám mục phụ tá để giúp Giám mục chính trong việc quản điều hành Giáo phận. Việc bổ nhiệm Giám mục phụ tá đối với một số Giáo phận trên đây là một đòi hỏi cần thiết.

Như chúng ta đã biết, quá trình bổ nhiệm một Giám mục khá phức tạp, phải thông qua nhiều bước. Hồ sơ một Giám mục khá dày và phải mất nhiều thời gian. Thông thường việc bổ nhiệm một Giám mục gồm những bước cơ bản sau:

Bước thứ nhất: Khi có nhu cầu, Giám mục địa phương đệ trình lên Tòa Thánh, kèm theo một danh sách các ứng viên thích hợp.

Bước thứ hai: Tòa Thánh cứu xét bằng tham khảo ý kiến của nhiều người có uy tín về các ứng viên.

Bước thứ ba: Các cơ quan hữu trách (khá nhiều) cùng với các vị cố vấn họp lại, căn cứ vào các thông tin thu lượm được để duyệt xét và quyết định chọn vị xứng đáng và thích hợp nhất trong số các ứng viên. Trường hợp không tìm được ứng viên xứng đáng, sẽ trả lời và yêu cầu vị Bản quyền địa phương làm lại danh sách và tiến hành lại từ bước thứ nhất.

Bước thứ tư: Nếu tìm được ứng viên thích hợp, sẽ phải hỏi ý kiến đương sự có đồng ý chấp nhận hay không.

Bước thứ năm: Đức Giáo hoàng chính thức bổ nhiệm và chọn ngày công bố. Như thế Hội đồng Giám mục sẽ không có vai trò gì chính thức. Tòa Thánh chỉ tham khảo ý kiến của một số vị liên quan mà thôi.

Việc bổ nhiệm Giám mục phụ tá, các bước tiến hành gần tương tự như bổ nhiệm Giám mục chính và Giám mục phó (đã được bàn đến ở điều 377 - Bộ Giáo luật năm 1983): “Trừ khi đã dự liệu cách nào khác hợp lệ, Giám mục Giáo phận nào xét thấy cần một phụ tá cho Giáo phận của mình thì sẽ đệ trình lên Tòa Thánh bản danh sách, ít nhất là ba linh mục xứng đáng hơn cả để lãnh nhiệm vụ này”. Trên nguyên tắc, các chính phủ không tham gia vào việc bổ nhiệm Giám mục, nhưng trên thực tế, Tòa Thánh thường thông tri danh tính của các giám mục tương lai để xem có “vấn nạn” gì đáng lưu ý không? Sau cùng, Đức Giáo hoàng không bó buộc phải bổ nhiệm một trong ba người có tên trong danh sách được đệ trình lên và Ngài có thể bổ nhiệm một người ngoài danh sách đó. Tuy nhiên, ở Việt Nam, thông thường trong tiến trình bổ nhiệm Giám mục nói chung, Giám mục phụ tá nói riêng, đều có sự “thỏa thuận” từ phía Nhà nước. Tại khoản 1, Điều 22 - *Pháp lệnh Tín ngưỡng, Tôn giáo năm 2004* ghi: “Việc phong chức, phong phẩm, bổ nhiệm, bầu cử, suy cử trong tôn giáo được thực hiện trong Hiến chương, Điều lệ của tổ chức tôn giáo...; trường hợp có yếu tố nước ngoài thì còn phải có sự thỏa thuận trước với cơ quan quản lý nhà nước về tôn giáo ở Trung ương”.

Chiếu theo (Điều 379 - Bộ Giáo luật năm 1983) nếu không bị ngăn trở hợp lệ, người được cử lên chức Giám mục nói chung và Giám mục phụ tá nói riêng, buộc phải được tấn phong trong vòng ba tháng kể từ khi nhận được văn thư của

Tòa Thánh. Ngoài ra còn phải tuyên xưng Đức tin và tuyên thệ trung thành với Tòa Thánh. Việc tấn phong và tuyên xưng phải diễn ra trước khi tỵ chức. Và khi tỵ chức, Giám mục phụ tá trình văn thư bổ nhiệm của Tòa Thánh lên Giám mục Giáo phận trước sự chứng kiến của vị Chủ tọa (để làm biên bản) tuy nhiên không cần có sự chứng kiến của Hội đồng tư vấn như khi Giám mục chính và Giám mục phó tỵ chức⁽²⁾.

Về quyền lợi và nghĩa vụ của Giám mục phụ tá? Do văn thư bổ nhiệm, do luật chung và do Giám mục Giáo phận ấn định. Đôi khi văn thư bổ nhiệm, Tòa thánh xét theo tình hình cụ thể có thể ấn định một số quyền hạn dành cho Giám mục phụ tá. Giám mục phụ tá phải được đặt làm Tổng đại diện Giám mục (Giáo luật mới năm 1983 lập thêm các Đại diện Giám mục). Xét về chức Thánh, Giám mục phó hoặc phụ tá trên quyền Tổng đại diện, nhưng xét về quyền cai trị thì Tổng đại diện có quyền hơn Giám mục phụ tá⁽³⁾. Dù sao, Giám mục phụ tá trực thuộc Giám mục Giáo phận hay Giám mục phó, chứ không thể ở dưới một giáo sĩ khác như linh mục Tổng đại diện "một Giám mục không thể ở dưới quyền một linh mục". Giám mục phụ tá không có quyền kế vị và được bổ nhiệm với danh xưng của một hiệu tòa như đã nói ở trên.

Là thành viên của Công nghị Giáo phận, Công đồng địa phương. Nhưng trong Hội đồng Giám mục (chiếu theo điều 454), thì các giám mục phụ tá chỉ có quyền biểu quyết khi nội quy cho phép mà thôi. Giám mục phụ tá có bốn phận phải cư trú trong Giáo phận như Giám mục Giáo phận, chỉ được rời Giáo phận trong thời gian ngắn, có lí do hợp pháp

đó là; khi đi viếng Tòa Thánh, họp Công đồng, Thượng Hội đồng Giám mục, Hội đồng Giám mục hoặc thi hành một công việc được ủy thác hợp lệ hoặc một lí do nào khác trừ khi vì lí do phải thi hành một nhiệm vụ ngoài Giáo phận (đi nghỉ, kì nghỉ không quá một tháng) miễn là phải trừ liệu rằng Giáo phận không bị thiệt hại gì về sự vắng mặt.

Nhằm cổ vũ thiện ích hiện tại và tương lai của Giáo phận, Giám mục chính phải bàn thảo với Giám mục phụ tá những vấn đề quan trọng trước khi hỏi ý kiến người khác. Giám mục phụ tá ý thức rằng, mình được gọi san sẻ nỗi lo âu với Giám mục Giáo phận, sẵn sàng cử hành các nghi thức giáo chủ và các phận sự mà Giám mục đã yêu cầu. Trong khi Tòa Giám mục trống ngôi, nếu nhà chức trách có thẩm quyền không ấn định thế khác, thì cho tới khi tân Giám mục tỵ chức, Giám mục phụ tá duy trì tất cả và chỉ những quyền hành và năng ân đã có như Tổng đại diện hoặc như đại diện Giám mục khi Giám mục Chính tòa còn tại chức. Nếu sau đó không được bầu làm Giám quản Giáo phận, thì Giám mục phụ tá hành xử quyền của mình do luật pháp đã trao, dưới quyền của Giám quản Giáo phận là người lãnh đạo Giáo phận⁽⁴⁾.

Tại các giáo phận lớn trên thế giới như: Roma, Milan, Paris... mỗi Giám mục phụ tá được giao phụ trách một khu vực (Bắc, Trung, Nam, Đông, Tây), Giáo phận trở nên như là Giáo tỉnh, thì việc cai quản có tính tập đoàn./.

2. *Linh mục Giuse Phan Tấn Thành*, O.P: Sdd, tr. 176 - 177, 201 - 203.

3. *Linh mục Giuse Phan Tấn Thành*, O.P: Sdd, tr. 202.

4. *Bộ Giáo luật năm 1983*, khoản 2, Điều 49.